

PROTIŽIDOVSKÉ ZÁKONY A NAŘÍZENÍ

„... napíšu si sem ty zákazy, na které si vzpomenu, a až je napíšu, nechám pod nimi ještě hodně velké místo pro ty, které se dostaví po dnešním dni.“

Z deníku Jiřího Ortena

Klíčové otázky:

- Co je to lidská důstojnost?
- Kdy se člověk cítí být rovnoprávným členem lidské skupiny?
- Kdy, za jakých podmínek, člověka za člena (vlastní) skupiny pokládají i ostatní?
- Jaké účinky na německou společnost (resp. na společnosti států okupovaných Německem nebo jeho spojenců) ve 30. a 40. let dvacátého století měly rasové zákony? Jak ovlivňovaly pohled na příslušníky vylučovaných menšin?

Úvodní text:

V polovině září 1935 přijal německý Říšský sněm na svém zvláštním zasedání v Norimberku dva zákony. První z nich Zákon o říšském občanství, stanovil, že občanem Říše může být pouze Němec nebo člověk s „příbuznou krví“. V okamžiku zavedení tohoto zákona ztratili němečtí Židé svá politická práva a stali se (pouhými) státními příslušníky, zatímco „árijsší“ Němci byli označeni jako říšští občané. Zákon o říšském občanství byl do roku 1943 postupně doplněn o celkem třináct prováděcích nařízení systematicky zbavujících Židy veškerých občanských práv.

Druhý zákon, Zákon na ochranu německé krve a německé cti, zakazoval uzavírat sňatky mezi Židy a Němci a zapovídal také jejich mimomanželský styk.

Aby tyto rasistické zákony bylo možné vynucovat, byly brzy také doplněny definicí Žida jako člověka se třemi či čtyřmi prarodiči židovského vyznání a židovských míšenců s jedním nebo dvěma židovskými prarodiči. Principy norimberských zákonů byly později, zejména v průběhu války, přejímány v zemích, které byly Německem okupovány, či byly německými satelity. V „Protektorátu Čechy a Morava“ byly poprvé použity v Nařízení říšského protektora o židovském majetku z 21. června 1939.¹

¹ Více podrobností v článku Norimberské zákony (1935), http://holocaust.cz/cz/history/events/nuremberg_laws.
www.nasinebocizi.cz

Pracovní materiály:

Říšským občanem jest pouze státní příslušník německé nebo příbuzné krve...

Říšský občan je jediným nositelem v zákonech stanovených plných politických práv.

Ze znění Zákona o říšském občanství, Německo 1935, §2, čl. 1 a 3.

Sňatky mezi židy a státními příslušníky německé nebo druhově příbuzné krve jsou zakázány.

Mimomanželský styk mezi židy a státními příslušníky německé nebo druhově příbuzné krve je zakázán.

Ze znění Zákona o ochraně německé krve a německé cti, Německo 1935, §1, čl. 1, §2.

Židům se zakazuje vztyčovat říšské a národní vlajky a užívání říšských barev.

Ze znění Zákona o ochraně německé krve a německé cti, Německo 1935, § 4.

Židé nemohou býti učiteli ani soukromými zaměstnanci na školách s právem veřejnosti, s výjimkou škol určených výhradně pro židy.

Ze znění Vládního nařízení, Protektorát Čechy a Morava, červenec 1939, § 4, čl. 1/6.

Židé nemohou býti advokáty, obhájci ve věcech trestních...

Ze znění Vládního nařízení, Protektorát Čechy a Morava, červenec 1939, § 4, čl. 2.

Židé nemohou býti lékaři, veterináři ani lékárníky...

Ze znění Vládního nařízení, Protektorát Čechy a Morava, červenec 1939, § 4, čl. 2.

Židé nemohou býti umělci...

Ze znění Vládního nařízení, Protektorát Čechy a Morava, červenec 1939, § 4, čl. 2.

Židé nemohou býti redaktory periodických tiskopisů, s výjimkou periodických tiskopisů určených pro židy a jako takové značených.

Ze znění Vládního nařízení, Protektorát Čechy a Morava, červenec 1939, § 4, čl. 2.

Židé se nesmějí zúčastniti politického života, ani býti členy spolků a jiných korporací společenského, kulturního a hospodářského života.

Ze znění Vládního nařízení, Protektorát Čechy a Morava, červenec 1939, § 4, čl. 3.

Židům se zakazuje nositi německé nebo české národní kroje, odznaky, stužky, apod.

Z vyhlášky policejního ředitelství v Čes. Budějovicích, 4. září 1939.

Židům se zakazuje vstup do městského divadla, do městské čítárny a knihovny... jakož i do všech biografických podniků.

Z vyhlášky policejního ředitelství v Čes. Budějovicích, 4. září 1939.

Židům jest zakázáno, obvod obce jejich bydliště opouštěti, nemají-li u sebe písemné dovolení místního policejního úřadu.

Z policejního nařízení o označování Židů ze dne 1. září 1941, Německo a Protektorát Čechy a Morava.

Židům, kteří dovršili šestý rok života, je zakázáno ukazovati se na veřejnosti bez židovské hvězdy.

Z policejního nařízení o označování židů ze dne 1. září 1941, Německo a Protektorát Čechy a Morava.

Při dopravě pouliční elektrickou drahou v Praze smějí používat Židé zásadně jen posledního přívěsného vozu. Nemá-li vlak elektrické pouliční dráhy přívěsného vozu, nýbrž jen motorový vůz, jest Židům zakázán přístup do něho vůbec.

Z vyhlášky policejního ředitelství v Praze 14. září 1940.

Zakazují s okamžitou platností Židům nakupovati v arijských obchodech... mimo denní dobu od 11. do 13. a od 15. do 16.30 hod.

Z vyhlášky policejního ředitelství v Praze 5. srpna 1940.

Osobám, které považovati jest za Židy, buďtež občanské legitimace označeny na první straně vložky v levém rohu vedle čísla legitimace, písmenem „J“.

Z oběžníku ministerstva vnitra, Protektorát Čechy a Morava, únor 1940.

Zakazují s okamžitou platností Židům vstup a jakékoliv prodlévání ve všech veřejnosti přístupných lesích v obvodu Velké Prahy, bez ohledu na to, kdo jest jich majitelem...

Z vyhlášky Policejního ředitelství v Praze, 17. července 1941.

Židům bydlícím v okruhu Velké Prahy se nařizuje, aby odevzdali do 14 dnů po vydání této vyhlášky řidičské průkazy... v dopravním oddělení policejního ředitelství.

Všem školám... provádějícím výcvik řidičů motorových vozidel, se zakazuje, přijímat do výcviku Židy.

Z vyhlášky Policejního ředitelství v Praze, 23. ledna 1941.

(Židé nemají) nároku na další placení mzdy (platu) v případě nemoci nebo na poskytování příplatku k nemocenskému.

Židovští zaměstnanci nemají nároku na příplatky za práci přes čas, práci noční, nedělní a sváteční.

Z vládního nařízení ze dne 17. července 1942 o zaměstnávání Židů, Protektorát Čechy a Morava.

Židé nemají nárok na mýdlo na holení a přidělové lístky na toto zboží musejí neprodleně odevzdat.

Z vyhlášky okresního úřadu v Poděbradech, 24. října 1941.

Další nařízení, včetně scanů archivních pramenů můžete najít na serveru www.holocaust.cz.²

² Židům vstup zakázán! Protižidovské zákony a nařízení v Protektorátu Čechy a Morava, http://holocaust.cz/cz2/education/projects/laws_against_jews/laws_against_jews [cit. 1. 5. 2012].

Metodická část:

- Časová dotace: 90 minut, doporučujeme vyučujícím upravit citlivě délku pracovních textů podle schopností jejich žáků, stejně tak volit a měnit učební strategie a metody podle svých pedagogických zkušeností
- Způsob práce: skupinová práce, tvorba definic a schémat
- Zařazení lekce: lekce je vhodná pro práci na dosažení očekávaných výstupů vzdělávacích oblastí Člověk a společnost, včetně rozvíjení vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot ve většině průřezových témat všech druhů škol druhého a třetího stupně
- Klíčová slova: Norimberské zákony, lidská důstojnost, příslušnost ke skupině

1. Vyzvěte žáky, aby v malých pracovních skupinách vytvořili pracovní definici výrazu „lidská důstojnost“. Ať své definice napíší fixem na papír A4 a vyvěsí je na zeď nebo na tabuli a pročtou si definice ostatních.
2. Uveďte lekci krátkou přednáškou ve smyslu úvodního textu, neprozrazujte příliš. Případně můžete nechat žáky číst úvodní text.
3. V nabídce pracovních materiálů je dvacet nařízení. Pokud pracujete s dvaceti nebo méně žáky, může každý jeden dostat jedno unikátní nařízení. V případě, že je skupina početnější, rozdělte žáky na dvě pracovní skupiny a vyberte příslušný počet nařízení (např. 2x13 pro 26 žáků). Obě skupiny budou pracovat paralelně na tomtéž úkolu. Každý žák obdrží jedno nařízení, neprozradí nikomu jeho znění a pokusí se jeho podstatu ztvárnit jednoduchým obrázkem, piktogramem.
4. Každá skupina ať se sejde v pracovním kruhu (nebo kolem jednoho stolu), každý ať ukáže ostatním svůj obrázek a nechá je ptát se, hádat, pokusit se zjistit podstatu nařízení.
5. V dalším kroku ať se každá skupina pokusí přemýšlet nad nařízeními hlouběji: ať si vybere několik nařízení a pokusí se rozkreslit jeho efekty (dopady na životy lidí) do jednoduché myšlenkové mapy například takto:

zákaz opouštět katastr obce bez povolení

= nemožnost cestovat

= nemožnost navštěvovat příbuzné

= nemožnost chodit na procházky do krajiny

= ztráta přátel (?) – „nemohu s kamarády za město“

= ponížení při žádání o povolení (...)

6. Ved'te diskusi s žáky, použijte například tyto otázky:

a. Která z nařízení Vám osobně přijdou nej(zá)važnější? Proč právě tato?

- b. Zasáhla nařízení i do života nežidovských obyvatel Německa a jím okupovaných zemí? Jak, pokud ano?
 - c. Významný odborník na dějiny holocaustu, historik Raul Hilberg zastával názor, že osud evropských Židů byl zpečetěn v okamžiku, kdy první německý úředník napsal první pravidlo o vylučování Židů. Jak tomuto tvrzení rozumíte?
7. Vyzvěte žáky, aby chvíli samostatně psali do svých deníků. Mohou si zapsat jakékoli své myšlenky, či otázky. Můžete je také vyzvat, aby si vybrali nejzajímavější definici lidské důstojnosti ze zdi nebo z tabule a opsali si jí do deníku, případně ji doplnili, vylepšili o poznatky z této lekce.